

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 40

Заснований в 1996 році

Рівне – 2008

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 40. — Рівне: РДГУ, 2008. — 176 с.

Збірник наукових праць містить статті з проблем виховання і розвитку особистості в контексті реалізації ідей А.С. Макаренка на сучасному етапі реформування освіти, а також з теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 31.10.2008р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 10.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2008

загальний зв'язок, взаємозумовленість і цілісність явищ об'єктивної дійсності, положення про роль неперервної освіти у формуванні професіоналізму особистості, концептуальні положення щодо професійності студентів.

Ідеологією процесу вивчення цього курсу є гуманітаризація, що дає можливість поєднати цілісну наукову картину світу з світом людини, науку і культуру. Головними аспектами гуманітаризації процесу навчання фундаментальним дисциплінам є повне використання їх гуманітарного потенціалу як частини загальнонародської культури для морального, екологічного виховання; розгляд людини як об'єкта наукового пізнання, що є часткою природи; розвиток мислення і наукового світогляду; виховання почуттів; показом взаємозв'язку між фундаментальними дисциплінами і розвитком суспільної свідомості, ставлення людини до навколишнього середовища.

В аспекті гуманітаризації вивчення запропонованого курсу особливої уваги заслуговують питання пов'язані з глобальними проблемами нашої цивілізації, зокрема екології, енергетиці та енергозбереженнях, проблемах передачі інформації та комп'ютеризації.

Виклад матеріалу такого спецкурсу рекомендується проводити в доступній формі, використовуючи теоретичні й експериментальні методи, обмежившись там, де це потрібно, використання математичних моделей за рахунок введення у розгляд різного роду модельних уявлень.

У процесі навчання фундаментальним дисциплінам використовується діяльнісний підхід, що передбачає заміну суто інформаційно-пояснювального характеру викладання, таким, яке спрямоване на розвиток пізнавальних сил і творчих здібностей, способів мислення та діяльності студентів.

Висновки

Запропонований до вивчення студентами гуманітарних спеціальностей курс „Основи фундаментальних наук і концепція сучасного природознавства” дає можливість зорієнтуватися в сучасній науковій картині світу і розглядати фундаментальні науки як зв'язок між минулою, сучасною та майбутніми культурами.

Отримані знання з основ фундаментальних дисциплін дають можливість майбутнім педагогам і працівникам гуманітарної сфери орієнтуватися в тих процесах, що відбуваються в сучасній науці та використовувати їх у практичній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти // Освіта України. - № 5. – 20 січня 2004.
2. Адамчук А.К., Есипова С.Е. Коллективные флуктационные активы при существовании арбитражных возможностей и оценка платежных обязательств // Успехи физических наук, 1997. – Т. 167. - № 12. – С.1295-1306.
3. Бордюк М., Бордюк Н., Шевчук Т. Технологія вивчення природознавства студентами гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів // Нова педагогічна думка, 2008. - № 1. – С.55-58.

***Резюме.** Анализируется модель изучения интегрированного курса фундаментальных наук студентами гуманитарных специальностей высших учебных заведений в условиях технологично-информационной революции.*

***Ключевые слова:** информационный этап, гуманитаризация, междупредметный синтез, синергетический подход.*

***The summary.** The model of study of computer-integrated course of fundamental sciences is analysed by the students of humanitarian specialities of higher educational establishments in the conditions of technologically informative revolution.*

***Key words:** information stage, humanitarisation, intersubject synthesis, synergetic approach.*

Одержано редакцією 22.03.2008.

УДК: 378:37.048.4

М.С. ЯНЦУР, Н.Р. ЄЗЕРСЬКА, Д.Г.ЗБРОЖЕК

ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ПРОФОРІЕНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

***Резюме.** Стаття присвячена проблемі дослідження профорієнтаційної підготовленості майбутніх вчителів-предметників до проведення профорієнтаційної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах та проаналізовано результати проведеного педагогічного експерименту з даної проблеми.*

***Ключові слова:** професійна орієнтація, професійне самовизначення, підготовленість до профорієнтаційної роботи, зміст підготовленості.*

В умовах відродження української держави на засадах демократії гостро постає питання про підвищення ролі людини, як професіонала, тому потрібно зорієнтувати особистість на професійне самовизначення у відповідності із потребами суспільства в кадрах. У вирішенні цієї проблеми важливе місце відводиться професійній орієнтації, як складному і багатоплановому явищу, яке поєднує економічні процеси з соціальними, освітянські з психологічними, фізіологічними, виробничими, як сукупність виховних і навчальних впливів, що забезпечують самостійність, свідомість у виборі, оволодінні та реалізації кожним членом

суспільства професійної діяльності, яка відповідає нагальним потребам країни і дозволяє максимально реалізувати здібності та нахили особистості [8, 7]. Враховуючи перетворення, які відбулися у нашому суспільстві першочерговості набуває питання розвитку національної освіти, зокрема вищої школи, яка здатна забезпечити загальноосвітні навчальні заклади високоосвіченими і соціально зрілими, творчо спрямованими педагогами.

Спеціалістом, професіоналом, педагогом з великої літери був А.С. Макаренко, він усе життя присвятив своїм вихованцям, допомагаючи їм знайти свій шлях у житті, зробити свій вибір, знайти своє покликання. Можливо не всім його учням вдалося осилити навчання і дійти до вузів, “але у своєму житті вони все рівно пережили справжнє прагнення, все рівно відчули задоволення вільного вибору дороги, а якщо вибрали вузьку, то з доброї волі” [2, 39]. Сучасна школа, як ніколи, відчуває гостру потребу саме в таких висококваліфікованих і різнобічно підготовлених спеціалістах високого класу, які б могли так само допомагати сучасній молоді зробити свій професійний вибір, оскільки, згідно “Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається,, профорієнтаційну роботу в загальноосвітніх навчальних закладах повинні здійснювати практичні психологи, п рофорієнтологи, вчителі-предметники, класні керівники, вихователі, керівники гуртків, бібліотекарі, методисти тощо [3].

Профорієнтаційна робота – це органічна складова частина навчального процесу. Почата з молодших класів вона допомагає виховати стійкий інтерес до потрібних суспільству професій, які відповідають особистим якостям кожної людини. Наявність інтересу до праці та готовність працювати є один із важливих показників зрілості особистості. Тому успіх такої роботи в школі багато у чому залежить від вміння учителя пов'язати профорієнтаційний матеріал з програмним, сформувавши позитивне ставлення у школярів до праці сучасного робітника, від його знань і володіння методами такої роботи. Разом з тим ефективність профорієнтаційної роботи в школі залежить і від змісту профорієнтаційного матеріалу та особливостей його реалізації у процесі навчання [1, 19]. Саме тому, для її проведення вчитель повинен досконало володіти основними профорієнтаційними функціями: інформаційною, організаційною, дослідницько-гностичною, комунікативною, методичною, орієнтаційною, мобілізаційною, конструктивною [6]. Для виконання вказаних функцій необхідно сформувати в майбутніх вчителів відповідні знання і вміння, враховуючи при цьому специфіку їх діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах. Вони передбачають узагальнені знання теоретичних положень системи професійної орієнтації, зокрема, державних і нормативних документів, Концепції державної системи професійної орієнтації населення, завдань, змісту, структури профорієнтації учнів; сутності, основних принципів, факторів, категорій соціально-професійного самовизначення особистості; змісту, форм, методів профконсультаційної роботи; новітніх технологій професійної орієнтації; основних тенденцій розвитку економіки країни та потреб ринку праці регіону; типових помилок при виборі професій, класифікації професій; зміст, структуру та методику складання професіографічних матеріалів (професіограм, психограм, професіографічних карток); особливостей професійного становлення учнівської молоді та інші; вміння: самостійно класифікувати професії за основними ознаками (предметом, метою, знаряддями, умовами праці), за галузевою належністю, за рівнем кваліфікації; розробляти та застосовувати в роботі з учнями професіографічні матеріали; аналізувати базові та локальні поняття (ринок праці, професійна орієнтація та переорієнтація, професійна кар'єра тощо); складати особистий професійний план; використовувати друковані джерела з досягнень науково-технологічного, педагогічного процесів і психології та впроваджувати надбану інформацію у процесі педагогічної діяльності; використовувати основні форми, методи та засоби профорієнтаційної роботи, накопичені педагогікою і школою, при цьому акцентуючи увагу на активних та інтерактивних методах тощо.

У той же час, як показують наші дослідження, у масовій практиці рівень профорієнтаційної спрямованості уроків не відповідає сучасним вимогам виробництва, що не дозволяє в повному обсязі використати можливості занять для вирішення профорієнтаційних завдань. Тому з метою підсилення такої спрямованості шкільних дисциплін майбутній учитель повинен вміти проводити відбір профорієнтаційного матеріалу для уроків з урахуванням наступних критеріїв: доступність, комплексність, науково-практична значимість, оптимальність, органічний взаємозв'язок з навчальним матеріалом, системність, психолого-педагогічна доцільність і забезпеченість відповідними дидактичними засобами. [6, 75]. Але не так просто вплітати в канву навчального матеріалу профорієнтаційний матеріал, особливо при відсутності спеціальної психолого-педагогічної підготовки з профорієнтаційної роботи. Підготовленість до профорієнтаційної роботи майбутніх вчителів включає в себе сформованість наведених вище знань і вмінь, саме цим і обумовлено введення до навчальних планів вищих педагогічних навчальних закладів зі спеціальності “Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання,, дисципліни “Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи,, яка вивчається на IV курсі загальним обсягом 108 год, з яких лекцій – 30 год, лабораторних робіт – 28 год, самостійна робота – 50 год; спеціальностей: “Початкове навчання,, “Українська мова і література,, “Історія,, дисципліни “Психолого-педагогічні основи профорієнтаційної роботи в закладах освіти,, яка викладається на V курсі загальним обсягом 54 год, з яких лекцій - 20 год., практичних робіт – 6 год., лабораторних робіт – 10 год, самостійна робота – 18 год). Метою даних курсів є підготовка майбутніх вчителів до здійснення профорієнтаційної роботи учнів загальноосвітніх навчальних закладів з метою надання їм допомоги у свідомому виборі професії. Перед викладачами вищих навчальних закладів, для реалізації даної мети, стоїть завдання: сформувавши у майбутніх вчителів-предметників уміння реалізовувати вказані вище функції при здійсненні профорієнтаційної роботи у процесі навчальної та позанавчальної роботи.

Вивчення курсу “Професійна орієнтація та методика профорієнтаційної роботи” передбачає формування у студентів знань з: історії становлення і розвитку профорієнтації; завдань профорієнтації на сучасному етапі; методологічних основ, тенденцій і принципів реалізації профорієнтаційної роботи; суті, характеристики і умов професійного самовизначення; завдань, компонентів, етапів та періодів, умов системи профорієнтації; основ професіографії: класифікації, описів та аналізу професій; суті, структури, форм і методів профпросвіти; суті та завдань профдіагностики, структури особистості школярів і методів її вивчення; суті, мети і завдань, форм та методів профактивізації; змісту і типології профконсультацій, її видів і етапів; змісту й етапів профвідбору, профпридатність - суть і фактори; суті, видів, факторів, критерій і етапів профадаптації; змісту і методів профорієнтації учнів у процесі трудового навчання; суті, класифікації, функцій і специфіки профорієнтаційних ігор та етапів їх проведення; а також знань: формули, ситуацій, правил і помилок вибору професії, змісту особистого професійного плану; особливостей систем профорієнтації за рубежом. На основі цих узагальнених знань у студентів повинні бути сформовані вміння: визначати профорієнтаційні можливості навчальної та позанавчальної діяльності учнів, готувати профінформаційний матеріал, враховуючи вікові й індивідуальні особливості школярів; розробляти та застосовувати в роботі з учнями професіографічні матеріали; проводити аналіз професій і складати професіограми та професіографічні картки; проводити вивчення професійних інтересів, нахилів, намірів, окремих психічних процесів і функцій, здібностей і темпераменту учнів, визначати професійний тип особистості як бланковими, так і комп’ютерними методиками і робити відповідні висновки щодо професійного самовизначення школярів на основі діагностичної карти особистості; навчати учнів здійснювати самоаналіз з метою свідомого вибору професії; здійснювати профорієнтаційну просвіту і профактивізацію при вивченні трудового навчання; надавати своєчасну професійну консультацію в ході комплексної професійної орієнтації.

Вивчення даної дисципліни проводиться за кредитно-модульною системою. Навчальний матеріал дисципліни поділено на 2 змістові модулі: I. Науково-теоретичні основи професійної орієнтації учнівської молоді, II. Зміст і методика реалізації професійної орієнтації учнівської молоді. Дана система передбачає збільшення обсягів самостійної роботи студентів, яка включає виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань: I змістовий модуль – у формі професіографічного дослідження “Розробка і складання інформаційної професіограми”, II змістовий модуль - “Складання інформаційної професіографічної картки”. Індивідуальні навчально-дослідні завдання передбачають самостійний збір і систематизацію професіографічного матеріалу, розробку, складання і оформлення професіограми та професіографічної картки на одну професію в електронному і друкованому варіантах за визначеною схемою. Вивчення дисципліни завершується заліком. Даний курс вивчається у VII семестрі перед виходом студентів на педагогічну практику, - це дає їм можливість закріпити отримані знання, набуті вміння і навички профорієнтаційної роботи в умовах школи. [5]

Вивчення дисципліни “Психолого-педагогічні основи профорієнтаційної роботи в закладах освіти” передбачає формування у студентів знань: історії розвитку профорієнтації, завдань профорієнтації на сучасному етапі, методологічної основи і принципів реалізації профорієнтаційної роботи в школі; характеру і умов здійснення профорієнтаційної роботи на різних етапах; суті, умов професійного самовизначення; формули, ситуацій, правил і помилок вибору професії; класифікації, описів професій, основ професіографії; завдань, компонентів, періодів та етапів, умов системи професійної орієнтації; суті та складових, форм та методів профпросвіти; видів і форм профактивізації; змісту та етапів профвідбору; змісту і типології профконсультацій; змісту і методів профорієнтації учнів у процесі вивчення відповідних навчальних предметів. На основі знань формуються наступні вміння: здійснювати психологічний аналіз професій; розробляти та застосовувати в роботі професіографічні матеріали; готувати профінформаційний матеріал, враховуючи вікові та індивідуальні особливості учнів; здійснювати профорієнтаційну просвіту при вивченні відповідних навчальних предметів у школі; готувати і проводити уроки профорієнтаційної спрямованості; проводити вивчення індивідуальних особливостей школярів та на основі її результатів надавати своєчасну професійну консультацію. Вивчення дисципліни завершується заліком.

Саме для з’ясування рівня підготовленості майбутніх вчителів до профорієнтаційної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах науково-дослідною лабораторією з професійної орієнтації учнівської молоді при кафедрі професійної педагогіки і трудової підготовки РДГУ “Прогноз” було проведено експериментальне дослідження, у якому приймали участь студенти вище перерахованих спеціальностей.

Сформованість передбачених відповідними програмами знань та вмінь у студентів визначається за 4-ма рівнями: високим, достатнім, середнім, низьким, які передбачають визначення глибини й повноти, системності й усвідомленості знань, що відображається не лише в переказі лекцій чи матеріалу підручників, а в правильній аргументації основних положень, а також у вмінні використовувати отримані знання на практиці, активність та творчий підхід до проведення профорієнтаційної роботи, особливо професіографічних досліджень, самостійність у вирішенні профорієнтаційних завдань.

Високий рівень досягають студенти, які мають глибокі та повні знання з теорії професійної орієнтації, її закономірностей, принципів, напрямів, функцій, методів та форм профорієнтаційної роботи, з основ професіографії, знають показники та критерії оцінювання профорієнтаційної роботи, розкривають зміст самого суттєвого і вагомого, вільно володіють термінологією; можуть застосовувати профорієнтаційні матеріали на практиці, проводити діагностику профорієнтаційних намірів, інтересів, нахилів та здібностей учнів, вміють готувати і проводити уроки профорієнтаційного спрямування, а також надавати своєчасну професійну

консультацію; вміють узагальнювати, аналізувати, оцінювати опанований матеріал та отриману інформацію і робити висновки; самостійно, свідомо, активно виконують лабораторні роботи та індивідуальні навчально-дослідні завдання; швидко орієнтуються у навчально-методичній літературі.

Достатній рівень – зазначені вище знання у студентів достатньо повні, але матеріалом з професійної орієнтації володіють не так вільно, логічно, обґрунтовано, опускають помилки, які можуть вчасно виправити; уміють узагальнювати і систематизувати інформацію, робити висновки; з епізодичною консультацією викладача застосовують отримані знання для виконання лабораторних робіт; індивідуальні навчально-дослідні завдання виконують самостійно, інколи звертаються за консультацією до викладача; орієнтуються у навчально-методичній літературі.

Середнього рівня досягають студенти, які виявляють знання і розуміють основні положення з професійної орієнтації, здатні давати визначення термінів, але при цьому допускають помилки і неточності, з допомогою викладача можуть відтворити частину вивченого матеріалу, частково обґрунтувати та проаналізувати її, не впевнені у своїх знаннях, не здатні узагальнювати і робити висновки самостійно; лабораторні роботи та індивідуальні навчально-дослідні завдання виконують з допомогою викладача.

Низький рівень – студенти відтворюють менше половини навчального матеріалу, за допомогою викладача можуть виконати елементарне завдання, не мають уявлень про об'єкт вивчення, слабо орієнтуються в навчально-методичній літературі.

Доступність змісту та рівня засвоєння знань студентами теоретичного матеріалу з професійної орієнтації, який подавався на лекціях та в питаннях, які відводились на самостійне опрацювання, а також виконання завдань для самопідготовки до лабораторних робіт даного курсу в студентів з'ясувалась за результатами опитування та співбесіди, а основною формою контролю засвоєння знань студентів були контрольні роботи з кожного модуля, захист індивідуальних навчально-дослідних завдань.

Результати виконання і захисту лабораторних робіт та індивідуальних навчально-дослідних завдань з дисципліни “Професійна орієнтація та методика профорієнтаційної роботи”, які виконувалися за розробленим нами практикумом [9] і при виконанні яких у майбутніх вчителів трудового навчання формувалися вміння реалізовувати всі вище перераховані функції профорієнтаційної роботи, наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Результати практичної підготовленості студентів спеціальності “Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання” до профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю
(Вибірка 67 студентів)

№ з/п	Теми лабораторної роботи та індивідуально-навчально-дослідних завдань	Кількість студентів, які виконували лабораторні роботи та ІНДЗ на рівнях:				Практична підготовленість (%)	
		високому	достатньому	середньому	низькому	загальна	висока і достатня
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Лабораторні роботи							
1.1.	Аналіз літератури з професійної орієнтації та методики профорієнтаційної роботи	14	31	22	-	100	67,2
1.2.	Вивчення психологічних класифікацій професій та виконання аналізу професій	15	33	19	-	100	71,2
1.3.	Вивчення видів, принципів і структурописів професій	17	29	21	-	100	68,7
1.4.	Вивчення змісту і методики складання різних видів інформаційних професіограм	21	29	17	-	100	74,6
1.5.	Вивчення змісту і методики складання інформаційних професіографічних карток	20	30	17	-	100	74,6
1.6.	Вивчення професійних інтересів людини”	19	34	14	-	100	64,2
1.7.	Вивчення професійних нахилів людини	20	33	14	-	100	79
1.8.	Вивчення професійних намірів і мотивів вибору професії	22	28	16	1	98,5	71,6
1.9.	Реалізація профорієнтаційної спрямованості уроків трудового навчання	14	28	25	-	100	64,2
1.10.	Вивчення психічних процесів та функцій людини за допомогою комп'ютерних методик	29	29	9	-	100	86,6
1.11.	Вивчення темпераменту особистості та його основних властивостей	22	28	17	-	100	74,6
1.12.	Вивчення професійного типу особистості	21	29	17	-	100	74,6
1.13.	Вивчення співвідношення індивідуальних особливостей особистості з різними	20	28	18	1	98,5	71,6

1	2	3	4	5	6	7	8
	професійними сферами						
1.14.	Аналіз результатів профорієнтаційної психодіагностики і складання профконсультаційного висновку	13	19	35	-	100	47,8
II. Індивідуальні навчально-дослідні завдання							
2.1.	Розробка і складання інформаційної професіограми	17	24	26	-	100	61,2
2.2.	Складання інформаційної професіографічної картки	19	25	23	-	100	65,7
Середнє значення:		18,9	28,6	19,2	0,2	99,8	71

Аналіз результатів захисту звітів з лабораторних робіт та індивідуальних навчально-дослідних завдань студентів спеціальності “Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання” показав, що практична підготовленість у 28,3% студентів сформована на високому рівні, у 42,6% - на достатньому, у 28,9% - на середньому, і лише у 0,2% студентів практичні вміння з вивчення професійних намірів та мотивів вибору професії і вивчення співвідношення індивідуальних особливостей з професійними сферами сформовані на низькому рівні. Студенти вміють: виконувати аналіз професій, розробляти та застосовувати у роботі з учнями професіографічні матеріали (професіограми та профкартки); проводити діагностику професійних інтересів, нахилів, намірів, психічних процесів і функцій, темпераменту та здібностей учнів, визначати професійний тип особистості як бланковими, так і комп’ютерними методиками і робити відповідні висновки щодо професійного самовизначення школярів на основі діагностичної карти особистості; готувати профінформаційний матеріал, враховуючи вікові та індивідуальні особливості школярів.

Для з’ясування рівня сформованості теоретичної підготовленості, тобто знань та розумових вмінь студентів у відповідності з метою й завданням навчальної дисципліни нами була проведена перевірка у формі підсумкової модульної контрольної роботи, яка охоплювала всі питання і завдання з профорієнтаційної роботи. Завдання давалось у 30 варіантах для майбутніх вчителів трудового навчання, та у 20 варіантах для майбутніх вчителів початкових класів, української мови та літератури, історії (у кожному варіанті по 3 питання). Контрольна робота складалася на основі діючих навчальних програм. Перше і друге питання у всіх варіантів стосувалися перевірки теоретичних знань з професійної орієнтації, а третім було завдання з визначення за наведеною формулою професії її назви, предмету, мети, знарядь та умов праці. Результати теоретичної підготовленості студентів до профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю спеціальностей: “Початкове навчання”, “Історія”, “Українська мова і література” та “Трудове навчання”, наведені в таблиці 2.

Таблиця 2.

Результати теоретичної підготовленості студентів до профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю

Спеціальності	Кількість студентів	Кількість студентів, які виконували підсумкову модульну контрольну роботу на рівнях:				Теоретична підготовленість (%)	
		високому	достатньому	середньому	низькому	загальна	високий і достатній
Початкове навчання	125	12	65	45	3	98	62
Історія	12	2	6	4	0	100	67
Українська мова і література	35	5	18	12	0	100	66
Трудове навчання	67	12	40	13	2	95	77
Всього	239	32	129	74	5	98	67

Аналізуючи отримані результати з лабораторних робіт, індивідуальних навчально-дослідних завдань та з підсумкової модульної контрольної роботи, можна зробити висновки, що навчальний матеріал з дисципліни “Психолого-педагогічні основи профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах” 10% студентів спеціальності “Початкове навчання”, володіють на високому рівні, 52% на достатньому рівні, 36% на середньому рівні і 2% на низькому. На високому рівні у студентів сформовані знання: завдань, компонентів, періодів та етапів, умов системи професійної орієнтації; сутті, умов професійного самовизначення; та вміння: складати та проводити профорієнтаційної ділової гри, застосовувати змагальні та словесні методи у процесі вивчення навчальних предметів у початковій школі. На достатньому рівні у студентів сформовані знання та вміння: історії розвитку профорієнтації, завдань профорієнтації на сучасному етапі, методологічної основи і принципів реалізації профорієнтаційної роботи в школі; характеру і умов здійснення профорієнтаційної роботи на різних етапах; формули, ситуацій, правил і помилок вибору професії; описів професій, основ професіографії; сутті та складових, форм та методів профпросвіти; розробляти та застосовувати в роботі професіографічні матеріали; готувати профінформаційний матеріал, враховуючи вікові та індивідуальні особливості учнів; проводити вивчення індивідуальних особливостей школярів; здійснювати профорієнтаційну просвіту при

вивченні навчальних предметів у початковій школі;. На середньому – класифікації професій; видів і форм профактивізації; змісту та етапів профвідбору; змісту і типології профконсультації; змісту і методів профорієнтації учнів у процесі навчальних предметів; здійснювати психологічних аналіз професій та складати формулу професій; організовувати і проводити професійні проби; надавати своєчасну професійну консультації. Виконання третього завдання для студентів даної спеціальності давалося складніше, тому що складання формули професії студентам відводилося на самостійне вивчення, і тому більшість студентів воно виконано на середньому рівні.

Аналізуючи контрольні, практичні та лабораторні роботи студентів спеціальностей “Історія,, та “Українська література і мова,, ми бачимо, що навчальний матеріал засвоєно на високому рівні у 14,9%, на достатньому у 51,1%, на середньому у 34% студентів. Низького рівня засвоєння навчального матеріалу в студентів не виявлено. Студенти даних спеціальностей на високому рівні оволоділи наступним навчальним матеріалом: завдання, компоненти, періоди та етапи, умови системи професійної орієнтації; класифікація, опис професій, основи професіографії; форми та методи профпросвіти; вміють готувати профінформаційний матеріал, враховуючи вікові та індивідуальні особливості учнів; розробляти та застосовувати в роботі професіографічні матеріали. На достатньому рівні у них сформовані знання та вміння: з історії розвитку профорієнтації, завдань профорієнтації на сучасному етапі, методологічної основи і принципів реалізації профорієнтаційної роботи в школі; характеру і умов здійснення профорієнтаційної роботи на різних етапах; суті, умов професійного самовизначення; формули, ситуацій, правил і помилок вибору професії; здійснювати психологічних аналіз професій; здійснювати профорієнтаційну просвіту при вивченні навчальних предметів (історії, української мови та літератури) у основній та старшій школах; готувати і проводити уроки профорієнтаційної спрямованості; проводити вивчення індивідуальних особливостей школярів. На середньому рівні: з сутті та складових, видів і форм профактивізації; змісту та етапів профвідбору; змісту і типології профконсультаційних ситуацій; змісту і методів профорієнтації учнів у процесі навчальних предметів; організовувати і проводити професійні проби; надавати своєчасну професійну консультації. У більшості студентів даної спеціальності третє завдання, тобто практичне, було виконано на достатньому рівні.

Аналіз підсумкової контрольної роботи студентів спеціальності “Трудове навчання,, показав, що знання та вміння були сформовані на високому рівні у 18% студентів, на достатньому у 60%, на середньому у 19%, а на низькому у 3% студентів. На високому рівні у студентів сформовані знання: з суті, характеристики і умов професійного самовизначення; завдань, компонентів, етапів та періодів, умов системи профорієнтації; класифікації, описів та формул професій, основ професіографії; формули, ситуацій, правил і помилок вибору професії, змісту особистого професійного плану. На достатньому рівні сформованість у студентів наступні знання: історії становлення і розвитку профорієнтації; завдань профорієнтації на сучасному етапі; методологічних основ, тенденцій і принципів реалізації профорієнтаційної роботи суті, структури, форм і методів профпросвіти; суті та завдань профдіагностики, структури особистості школярів і методів її вивчення; змісту і методів профорієнтації учнів у процесі трудового навчання; суті, класифікації, функцій і специфіки профорієнтаційних ігор та етапів їх проведення. На середньому рівні в студентів засвоїлися знання: суті, мети і завдань, форм та методів профактивізації; змісту і типології профконсультацій, її видів і етапів; змісту й етапів профвідбору, профпридатність - суть і фактори; сутті, видів, факторів, критерій і етапів профадаптації особливості систем профорієнтації за рубежом. На низькому рівні контрольні роботи виконали 3% студентів. Аналіз їхніх контрольних робіт показав, що студенти не мають знань з професійної орієнтації. Виконання практичного завдання студентам даної спеціальності давалося значно легше, ніж студентам інших спеціальностей, воно виконано на високому та достатньому рівнях.

На основі аналізу результатів підсумкової модульної контрольної роботи, звітів з лабораторних робіт та індивідуальних навчально-дослідних завдань можна зробити висновок, що рівень підготовленості майбутніх вчителів до профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах достатній, тобто сформовані знання у студентів є стійкими, навчальний матеріал є для них посильним, вони знають фактичний матеріал з професійної орієнтації та більшість з них володіють термінами і вміють ними оперувати; дають обґрунтовані відповіді та вміють узагальнювати матеріал, орієнтуються у навчально-методичній літературі. Студенти в основному володіють профорієнтаційними вміннями на достатньому рівні. Недостатньо сформовані у студентів всіх спеціальностей знання та вміння, які стосуються професійної консультації, професійного відбору та професійної активізації, тому потрібно більше увагу звертати на формування у них саме цих компетенцій, а також на формування у студентів термінологічних понять з професійної орієнтації та вміння оперувати ними у профорієнтаційній роботі з учнями.

У розглянутій статті не розкривається вся система підготовки майбутніх вчителів до профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах. Необхідно дослідити вплив індивідуальної роботи студентів, особливо виконання курсових та дипломних робіт, участь у роботі проблемних груп, різних видів практик, на рівень формування підготовленості майбутніх вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями. Особливої уваги заслуговує проблема підготовленості майбутніх учителів до проведення занять з недавно введених курсів “Людина і світ професій” у 8-9 класах та “Побудова кар’єри” у 10-12 класах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Захаров Н.Н., Симоненко В.Д. Профессиональная ориентация школьников. – М.: Просвещение. 1989. - 192 с.
2. Макаренко А.С. Выбор профессии. // Педагогические сочинения: В 8-ми т. Т.4./ Сост.: М.Д. Виноградова, А.А. Фролов. – М.: Педагогика, 1984. – С. 38-39.
3. Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається. Затверджено наказом Міністерства, Мінпраці і Мін-ва у справах молоді і спорту України 02.06.95р. № 159 (30) 1526. // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1995. - №15 (серпень). – С. 2-7.
4. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Трудове навчання. 5-12 класів. – К.: Перун, 2005. – 255 с.
5. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Програма навчальної дисципліни. Для спеціальності 6.010100 “Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання” / Автор-укладач М.С. Янцур. – Рівне: РДГУ, 2007. – 20с.
6. Янцур М.С. Визначення функцій фахівців з професійної орієнтації учнівської молоді. // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 19. – Рівне: РДГУ, 2002. – С.151-155.
7. Янцур М.С. Класифікація, аналіз та опис професій з практикумом: Навчально-монографічний посібник. – Рівне: РДГУ, 2006. – 250с.
8. Янцур М.С. Науково-теоретична підготовка спеціалістів з професійної орієнтації учнівської молоді і незайнятого населення.// Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. – Рівне: РДГУ, 2002. – С.6-15.
9. Янцур М.С. Практикум з професійної орієнтації і методики профорієнтаційної роботи: Навчальний посібник. Для спеціальності 6.010100 “Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання”. – Рівне: РДГУ, 2009. – 124с.

***Резюме.** Стаття посвящена проблеме исследования профориентационной подготовленности будущих учителей-предметников до проведения профориентационной работы в общеобразовательных учебных заведениях и проанализировано результаты проведенного педагогического эксперимента по данной проблеме*

***Ключевые слова:** профессиональная ориентация, профессиональное самоопределение, подготовленность до профориентационной работы, содержание подготовленности.*

***Summary.** The article is devoted the problem of research of proforientaciynoy preparedness of future teachers-predmetnikov to the leadthrough of proforientaciynoy work in general educational establishments and the results of the conducted pedagogical experiment are analysed on this issue.*

***Keywords:** professional orientation, professional self-determination, preparedness to proforientaciynoy work, maintenance of preparedness.*

Одержано редакцією 20.03.2008.

УДК: 37. 001. 63: 81¹³⁷

А.Д. ЦИМБАЛУРУ

СЕМАНТИКА ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

***Резюме.** Досліджуються проблеми педагогічного проектування у ракурсі понятійного термінологічного аналізу; конкретизовано ознаки педагогічного проекту, типологію педагогічних проектів та етапи їх підготовки і реалізації.*

***Ключові слова:** проект, проектування, проектна діяльність, педагогічний проект, педагогічне проектування, проектність, проектна діяльність учителя.*

Основу наукового контексту феномену педагогічного проектування формують такі терміни як “проект”, “проектування”, “проектність”, “педагогічне проектування”, „педагогічний проект”, “проектна діяльність”, „проектна діяльність учителя” тощо. У педагогічній літературі існує велика розбіжність щодо їх визначення. Тому дослідження проблеми педагогічного проектування в першу чергу потребує звернення до формування чіткого термінологічного словника.

Грунтуючись на особливостях, що дозволяють виокремити педагогічні категорії від понять (широта охоплення, характеристика не окремих рис, а найбільш сутнісних якостей всіх педагогічних об’єктів певного виду, історичність і нормативність або категорична вимога [6, 14]), виявленні смислового навантаження, що несе у собі кожний термін, а також дослідивши схеми їх словоутворення, було утворено термінологічний каркас проблеми педагогічного проектування (схема 1).

Звернімось до розуміння категорій “проект”, „проектування” і „проектна діяльність” як базових, видових для визначення сутності понять „педагогічний проект”, “педагогічне проектування”. Поняття “проект” відносно методології педагогічної діяльності введено Г. Щедровицьким у 1968 році у роботі „Педагогіка і логіка”. Традиційно термін “проект”, який прийшов у педагогічну галузь з техніки, будівництва, розуміється як: “здум, план, прообраз певного об’єкта, задуманий план дій [15, 663]”; “прототип, прообраз передбачуваного

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКАМ КОНФЕРЕНЦІЇ	4
<i>Малафійк І.В.</i> Антон Семенович Макаренко і педагогічне мислення.	7
<i>Пашко Л.Ф.</i> Педагогічне мислення сучасного вчителя в контексті філософського світогляду А.С. Макаренка.	9
<i>Фролов А.А.</i> Социально-педагогическое мышление А.С.Макаренко: базовые понятия педагогики, их структура.	12
<i>Семенюк-Іванюк Л.Ю.</i> Ідеї розвитку педагогічної логіки А.С. Макаренка в умовах сучасних педагогічних інтерпретацій.	14
<i>Терешко Л.В.</i> Проблема соціально-педагогічної технології у педагогічній спадщині А.С.Макаренка.	19
<i>Нечипорук Л.І.</i> Ідеї синтетичної педагогіки А. С. Макаренка в контексті ноосферної освіти.	21
<i>Колесніков С.А.</i> Спільна робота сім'ї та школи з формування музичної культури молодших школярів у світлі педагогічної концепції А.С. Макаренка.	24
<i>Симоненко Л.І.</i> Соціальний захист дітей та молоді в аспекті теоретико-методичної спадщини А.С. Макаренка.	27
<i>Малафійк І.В.</i> Розвиток знання - провідна ідея сучасної дидактики.	29
<i>Колос Ю.З.</i> Педагогічне мислення викладача вищої школи в контексті формування інформаційно-технологічної компетентності студентів.	39
<i>Тимошук Л.В.</i> Формування досвіду емоційно-чуттєвого ставлення до світу у педагогічній спадщині А.С. Макаренка.	41
<i>Илалтдинова Е.Ю.</i> Официальная педагогика и общественно-педагогическая инициатива как факторы развития педагогической теории (постановка проблемы).	44
<i>Яковенко К.Ю.</i> Формування педагогічного мислення майбутніх соціальних педагогів у процесі вирішення педагогічних ситуацій у роботі з обдарованими учнями у загальноосвітніх навчально-виховних закладах.	46
<i>Крат І.В.</i> Школа і освіта на Волині напередодні створення Едукаційної комісії (1773 р.).	47
<i>Джеджерера О.В.</i> Громадські об'єднання як засіб творчої активізації студентів.	51
<i>Джеджерера К.В.</i> Комунікативний потенціал громадських студентських об'єднань.	55
<i>Останчук М. В.</i> Цілісне мислення при розвивальному навчанні.	60
<i>Єфремов С.В.</i> Інтеграція у змісті професійно спрямованої науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах України у другій половині ХХ століття.	65
<i>Оксенюк О.В.</i> Формування національних цінностей в учнів у контексті сучасного педагогічного мислення.	69
<i>Борисюк Л.Р.</i> Наукові принципи роботи педагога з обдарованими дітьми.	72
<i>Шокало А.В.</i> Практичний досвід формування сучасної мовної освіти у Франції.	75
<i>Галатюк Ю.М.</i> Теоретичні й методичні аспекти формування інтелектуальних умінь у контексті навчально-пізнавальної діяльності.	78
<i>Онопрієнко О. В.</i> Проектна діяльність як інтегративна модель навчальної діяльності молодших школярів.	84
<i>Щербаківа К.Й., Зайцева Л.І.</i> Сучасні підходи до навчання старших дошкільників розв'язання арифметичних задач.	87
<i>Юринець О.</i> Формування педагогічної відповідальності студентів коледжу.	90
<i>Пелех Ю.В.</i> Формування ціннісно-сислової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності.	94
<i>Тадєєва М.І.</i> Історико – педагогічний досвід становлення іншомовної освіти в Росії та Україні (XVIII – XIX століття).	97
<i>Петрук Л.П.</i> Місце та роль риторики у формуванні мисленнєво-мовленнєвої культури фахівців гуманітарного профілю.	100
<i>Винар В.П.</i> Формування творчого мислення майбутніх вчителів початкової школи як передумова розвитку творчого потенціалу особистості.	103
<i>Свіриць К.О.</i> Формування мовленнєвої готовності старших дошкільників до школи у контексті сучасного педагогічного мислення.	105
<i>Тадєєв П.О.</i> Різні підходи до поняття «обдарованість» в психолого-педагогічній науці США.	109
<i>Бордюк М.А.</i> Парадигма вивчення природознавства студентами гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів в умовах нового інформаційного простору.	113
<i>Яницур М.С., Єзерська Н.Р., Зброжек Д.Г.</i> Підготовленість майбутніх вчителів до профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах.	115
<i>Цимбалару А.Д.</i> Семантика понятійного апарату проблеми педагогічного проектування.	121
<i>Дичківська І.М.</i> Інноваційна педагогічна діяльність як чинник розвитку освітніх систем.	127

Косарева О.І. Роль стилів сімейного виховання у виникненні конфліктної поведінки в дошкільному віці.	132
Щербакова Н.М. До вивчення особливостей пізнавальної самостійності учнів 7-9 класів.	136
Забута Т.В. Дитяче самоврядування в педагогічній теорії та практиці: ретроспективний огляд.	140
Мельничук Л.В. Соціальний розвиток молодших школярів у світлі педагогічного досвіду А.С. Макаренка.	147
Трофимчук О.І. Етнопедагогічні основи у вихованні музикантів-інструменталістів.	150
Михайлова Л.І. Проблема моральної свідомості у педагогічній спадщині К.Д. Ушинського.	153
Примак О.П. Формування в учнів початкової школи уміння вчитися в процесі вивчення табличних випадків арифметичних дій.	157
Марко В.Ю. Поняття духовності сучасного вчителя.	163
Фарина Н.П. Виховання студентської молоді в контексті творчого шляху Володимира Івасюка.	166
Тепла М.Й. Психолого-педагогічні особливості спілкування та спільної діяльності дошкільника з дорослими та однолітками.	168
Відомості про авторів.	172

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 40

Заснований у 1996 р.

Відповідальний редактор збірника Малафійк І.В.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 15.09.2008 р. Підписано до друку 31.10.2008 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 26,2. Обл. вид. арк. 26,7. Замовлення № 69/1. Наклад 300.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах
освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського
державного гуманітарного університету. Випуск 40.— Рівне: РДГУ, 2008.
— 176 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 10.

Збірник наукових праць містить статті з проблем виховання і розвитку особистості в контексті реалізації ідей А.С. Макаренка на сучасному етапі реформування освіти, а також з теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20